

قالب پرسشنامه بر مبنای طیف لیکرت طراحی شد. طیف لیکرت، شامل پاسخ‌هایی از خیلی کم (۱) تا خیلی زیاد (۵) می‌باشد. در ادامه، روایی پرسشنامه‌ها توسط متخصصین خبره مورد تأیید قرار گرفت. برای تعیین پایایی شاخص‌های مورد بررسی از آلفای کرونباخ استفاده شد. میزان آلفای کرونباخ برای شاخص‌های حس مکان، ارزش‌های زیبایی‌شناختی و معنوی و سیستم دانش و ارزش‌های آموزشی به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۹۳ و ۰/۸۸ به دست آمد. سپس با پیمایش در منطقه، نسبت به تکمیل پرسشنامه‌ها توسط گردشگران اقدام گردید. در نهایت، تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده و مقایسه آماری با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای در نرم‌افزار SPSS انجام شد. در مرحله بعد؛ برای ارزیابی CES در حوزه آبخیز اسکندری، از تعداد افراد بازدیدکننده از مناطق گردشگری طبیعی نیز استفاده شد. در این راستا؛ ابتدا تعداد افراد بازدیدکننده محاسبه، سپس برای بیان شاخص گردشگری بدون بعد، دامنه صفر تا یک به چهار طبقه با دامنه یکسان طبقه‌بندی شد.

نتایج و بحث

نتایج پژوهش حاکی از آن است که در مجموع، فعالیت‌های گردشگری بر CES نقش مؤثری داشته است. البته این تأثیر در ابعاد مختلف یکسان نیست و مؤلفه‌های CES یعنی ارزش‌های زیبایی‌شناختی و معنوی، حس مکان و الهامات و سیستم دانش و ارزش‌های آموزشی به ترتیب اولویت اول تا سوم را به خود اختصاص داده‌اند. در این راستا؛ برای سنجش مؤلفه حس مکان و الهامات از شاخص‌های تشدید علاقه گردشگران، افزایش ارزش منطقه، احساسات، بازدید بیشتر و حس مسئولیت بیش‌تر گردشگران استفاده شد. ارزش‌های زیبایی‌شناختی شامل تنوع فضایی، اصلاح عیوب و نقوص فضاها، افزایش کیفیت و زیبایی، افزایش هویت کالبدی و نظم ظاهری فضای منطقه بوده است. ضمن اینکه؛ شاخص‌های احترام بیش‌تر به قوانین اجتماعی، افزایش مسئولیت‌پذیری و جرئت ابراز اندیشه، رعایت بیش‌تر حقوق دیگران، پایبندی گردشگران به تقویت صلح و قوانین حقوق بشر و ارتقای دانش گردشگران در طرز استفاده از منابع طبیعی مربوط به مؤلفه سیستم دانش و ارزش‌های آموزشی می‌باشد. هم‌چنین؛ نتایج حاصل از آزمون معناداری، دلالت بر اثر معنی‌دار فعالیت‌های گردشگری بر مؤلفه‌های CES بود ($P=0.05$). ضمن اینکه؛ شهرستان‌های فریدون‌شهر، خوانسار، چادگان، فریدن، بویین و میاندشت و تیران و کرون به ترتیب بیش‌ترین گردشگران را به خود اختصاص داده‌اند.

نتیجه‌گیری

در مجموع؛ بیش‌ترین تأثیر فعالیت‌های گردشگری بر روی

اثر گردشگری بر خدمات فرهنگی زاینده‌رود (حوزه آبخیز اسکندری)

زینب کریمی^{۱*} و علی طالبی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۳۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۳۰

<https://doi.org/10.22034/18.65.62>

چکیده مقدمه

خدمات فرهنگی بوم‌سازگان (CES) به منافع غیرمادی و تماس غیرفیزیکی انسان‌ها با آبخیز گفته می‌شود. از جمله شاخص‌های CES، ارزش‌های زیبایی‌شناختی و معنوی، حس مکان و الهامات و سیستم دانش و ارزش‌های آموزشی می‌باشد. انسان ابتدا بر اساس فرهنگ خود محیط را درک و سپس منافع غیرمادی را از بوم‌سازگان دریافت می‌کند. از طرفی، گردشگری یکی از فعالیت‌های تأثیرگذار بر فرهنگ و خدمات بوم‌سازگان است. در واقع؛ گردشگری پدیده‌ای اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی است که با جابه‌جایی مردم به مکانی خارج از محل زندگی‌شان ارتباط دارد. گردشگری می‌تواند تأثیرات متفاوتی مانند تغییر در ارزش‌ها، رفتار افراد، روابط زندگی جمعی، سبک زندگی، سطوح امنیت و غیره را به دنبال داشته باشد. در این راستا؛ با توجه به این مهم، پژوهش حاضر با هدف ارزیابی اثر فعالیت‌های گردشگری بر مؤلفه‌های CES در آبخیز اسکندری واقع در بالادست حوضه سد زاینده‌رود انجام شد. این حوضه واقع در استان اصفهان و شامل شهرستان‌های بویین و میاندشت، تیران و کرون، چادگان، خوانسار، فریدن و فریدون‌شهر می‌باشد.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نوع کاربردی و توصیفی-تحلیلی است که داده‌های آن به روش‌های کتابخانه‌ای، مشاهده و مطالعات میدانی شامل پرسشنامه و مصاحبه چهره به چهره جمع‌آوری شده است. بر این اساس، پس از بررسی جاذبه‌های گردشگری محدوده مورد مطالعه؛ به منظور ارزیابی اثر گردشگری بر CES، شاخص‌هایی در

۱- نویسنده مسئول و پژوهشگر پسادکتری مدیریت جامع حوزه آبخیز، گروه علوم خاک، دانشکده کشاورزی، دانشگاه شیراز، ایران،
Karimi.modares@gmail.com

۲- استاد، گروه مرتع و آبخیزداری، دانشکده منابع طبیعی و کویرشناسی، دانشگاه یزد، ایران،
talebisf@yazd.ac.ir

شاخص‌های افزایش کیفیت و زیبایی منطقه (۳۰/۰۰)، بازدید بیشتر گردشگران در اثر فعالیت‌های گردشگری (۲۸/۳۰) و رعایت بیش‌تر حقوق دیگران با میانگین ۲۳/۵۰ می‌باشد. ضمن اینکه، تعداد افراد بازدیدکننده از مناطق گردشگری پس از فعالیت‌های گردشگری مثبت ارزیابی شده است. در واقع؛ فعالیت‌های گردشگری در این منطقه سبب شده است مردم علاقه بیشتری به مناطق گردشگری طبیعی پیدا کنند، به طوری که همه تصورات، احساسات و اشتیاق آن‌ها برای بازدید از منطقه متأثر از فعالیت‌های گردشگری است. با این وجود؛ از آنجا که تأثیرات نامبرده از سطح ایده‌آل فاصله دارد، به منظور اثرگذاری فعالیت‌های گردشگری در منطقه، تقویت سازوکارهای نظارتی و اجرایی و برنامه‌ریزی با توجه به پتانسیل‌های منطقه به‌همراه ایجاد زیرساخت در خصوص توریسم و اکوتوریسم پیشنهاد می‌شود.

کلیدواژه‌ها: ارزش‌های زیبایی‌شناختی، اکوتوریسم، حس مکان، دانش و ارزش‌های آموزشی

مقدمه

یکی از مهم‌ترین چالش‌های فراروی دولت‌ها در قرن اخیر، بحران‌های محیط‌زیستی و درک نادرست از خدمات ارائه شده توسط بوم‌سازگان‌هاست [۱۲،۲۹]. بدین منظور رویکردهای مدیریت بوم‌سازگانی در منابع طبیعی با تأکید بر توسعه پایدار ضروری است و سبب می‌شود که خدمات بوم‌سازگانی به نحو بهتری مشخص شوند [بورلند، ۴]. خدمات بوم‌سازگانی مزایایی هستند که انسان‌ها از بوم‌سازگان به‌دست می‌آورند و شامل چهار دسته خدمات تولیدی، تنظیمی، فرهنگی و حمایتی می‌باشد [ارزیابی بوم‌سازگان هزاره، ۳۰]. نکته قابل توجه در این طبقه‌بندی ارتباط میان این خدمات است، به گونه‌ای که شاید تفکیک کامل این خدمات از یکدیگر دشوار باشد [۷]. در واقع، خدمات بوم‌سازگان مکانیزم‌هایی است که از طریق آن‌ها زندگی مردم بهبود می‌یابد و یا حفظ می‌شود و اغلب به صورت پنهان به انسان و محیط اطراف آن ارایه می‌شود [۳۳]. در این بین یکی از مهم‌ترین خدمات بوم‌سازگان که متأسفانه در ایران توجه کم‌تری به آن شده است، خدمات فرهنگی بوم‌سازگان (CES)^۱ است. CES که به خدمات غیرفیزیکی یا ناملموس بوم‌سازگان یا آبخیز نیز مشهور هستند و به منافع غیرمادی که انسان‌ها از تماس با آبخیز بهره‌مند می‌شوند، اشاره دارد [۳۱،۲۴]. بوم‌سازگان هزاره [۳۰]، ۹ زیرمجموعه برای CES شامل ارزش‌های زیبایی‌شناسی، تفریح و اکوتوریسم، تنوع فرهنگی، ارزش میراث فرهنگی، ارزش‌های معنوی و مذهبی، سامانه‌های دانش، ارزش‌های آموزشی، روابط اجتماعی، الهام و حس مکان شناسایی کرده است [۷]. این خدمات ناملموس هستند و ویژگی‌های متفاوتی با سایر خدمات بوم‌سازگان دارند [۳۱]؛ زیرا بر اساس درک افراد از بوم‌سازگان ایجاد می‌شوند، نه به دلیل ماهیت خود بوم‌سازگان [۸]. بنابراین ارتباط تنگاتنگی با سیستم

ارزشی انسان‌ها دارند [۳۴] و کاملاً به ویژگی‌های افراد وابسته هستند [۵۱]. بنابراین می‌توان ادعان کرد که CES در مکان، تجربه و مصرف شده است [۵۲] و از رابطه میان محیط و افراد تولید می‌شود [۴۹]. از طرفی، مزایای خدمات فرهنگی بوم‌سازگان به کیفیت فرهنگ افراد بستگی دارد؛ یعنی چگونگی درک آن‌ها از اطلاعات فراهم‌شده به کمک ساختار و عملکرد بوم‌سازگان [۳۸]. میزان برخورداری از این خدمات در زمینه‌های فرهنگی یک فرد ریشه دارد و به‌طور مستقیم به رفاه انسان منجر می‌شود [بورلند، ۴]. از جمله می‌توان به نتایجی مانند کاهش استرس، بهبود تمرکز، توانایی شناختی، بهبود فرصت‌ها برای فعالیت‌های فیزیکی و بهبود سلامت اجتماعی اشاره کرد [۳۹]. در واقع CES سلامت روان، رفاه انسانی، کیفیت زندگی، روابط اجتماعی، امنیت و آزادی در انتخاب فعالیت‌ها را ارتقاء می‌دهد [۸]. ضمن اینکه، یکی از عواملی که رابطه انسان با محیط را تعریف کرده و بر خدمات فرهنگی دریافتی انسان از محیط تأثیر می‌گذارد، فرهنگ انسان است [۳۲]. مردم به کمک فرهنگ خود، محیط را درک می‌کنند [۱۱]؛ بنابراین هرگونه تغییر در فرهنگ، بر میزان دریافت CES تأثیر می‌گذارد [۴۷]؛ به گونه‌ای که با کاهش تعاملات فرهنگی میان مردم و محیط زندگی آن‌ها، هویت جمعی از دست می‌رود و به اختلالات فرهنگی و خلق اجتماع منزوی منجر می‌شود. همچنین فرصت لذت بردن از ویژگی‌های زیباشناختی و مزایای طبیعی و فرهنگی محیط محدود می‌شود و این موضوع آثاری منفی بر سلامت جسم و روح شهروندان خواهد داشت. این فرایند در نهایت به کاهش خدمات فرهنگی دریافتی از محیط منجر می‌شود و متعاقباً هزینه‌های بسیاری برای درمان بیماری‌ها، مشکلات زیست محیطی و مبارزه با جرائم به همراه خواهد داشت [۴۰]. با توجه به اهمیت فرهنگ در میزان دریافت CES، حفاظت و استفاده پایدار از منابع فرهنگی ضروری است. از آنجا که میان فرهنگ و گردشگری رابطه پایداری وجود دارد و گردشگری وسیله‌ای برای دستیابی به اهداف متنوع فرهنگی است [۱۶] می‌توان با فعالیت‌های گردشگری در آبخیزها، خدمات فرهنگی را توسعه داد. تاکنون پژوهش‌های مختلفی در خصوص CES [۱۳،۳،۱۷،۲۵،۱۹،۳۳،۱۸،۲۳،۹] با اهداف مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. لیکن بررسی اثر گردشگری بر CES در حوزه‌های آبخیز کم‌تر مورد توجه قرار گرفته است. در همین راستا، تبریزی و همکاران [۴۶] به بررسی تعیین میزان تأثیرگذاری عملکرد و فعالیت‌های گردشگری بر توسعه خدمات فرهنگی بوم‌سازگان با استفاده از روش پرسشنامه در منطقه اصفهان پرداختند. نتایج آن‌ها نشان داد فعالیت‌های گردشگری بر خدمات فرهنگی بوم‌سازگان نقش مؤثری داشته است. البته این تأثیر در ابعاد مختلف یکسان نیست و مؤلفه‌های خدمات فرهنگی بوم‌سازگان، یعنی حس مکان، تنوع فرهنگی، روابط اجتماعی، ارزش‌های زیبایی‌شناختی و سیستم‌های دانش و ارزش‌های آموزشی با درجات متفاوت متأثر از فعالیت‌ها و فرآیندهای گردشگری هستند. در میان شاخص‌های نامبرده، قوی‌ترین تأثیرپذیری به مؤلفه ارزش‌های

می‌شود. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که با ایجاد رویدادهای فرهنگی و فعالیت‌های مشابه می‌توان شاخص مذکور را بهبود بخشید. با توجه به بررسی منابع مرتبط با پژوهش حاضر، ارزیابی اثر گردشگری بر خدمات فرهنگی بوم‌سازگان در حوزه‌های آبخیز کشور کم‌تر مورد توجه محققین مختلف قرار گرفته است. از این‌رو، پژوهش حاضر با هدف ارزیابی اثرات گردشگری بر خدمات فرهنگی حوزه آبخیز اسکندری واقع در بالادست سد زاینده‌رود برنامه‌ریزی شده است.

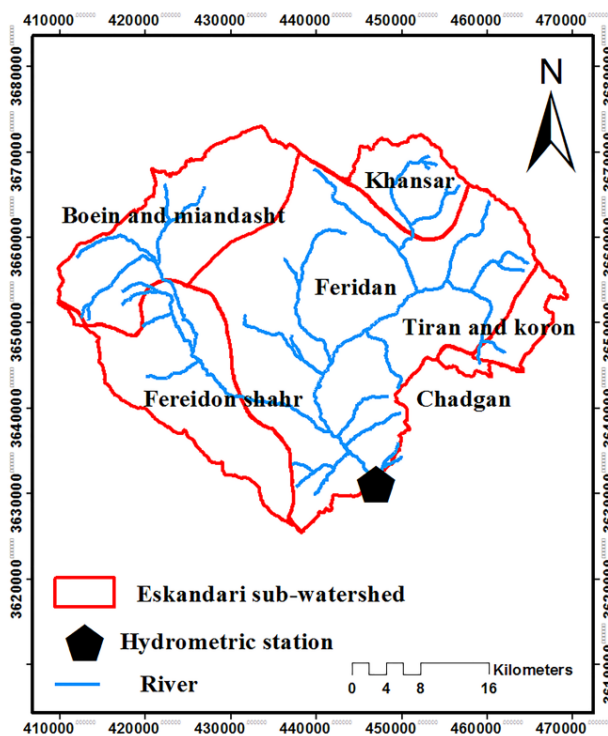
مواد و روش‌ها

منطقه مورد مطالعه

یکی از زیرحوضه‌های بالادست سد زاینده‌رود، زیرحوضه اسکندری می‌باشد (شکل ۱). حوزه آبخیز اسکندری با داشتن مساحتی بالغ بر ۱۶۴۹ کیلومترمربع، ارتفاع متوسط وزنی ۲۶۲۶ متر از سطح دریا، میانگین بارندگی سالانه ۳۳۹ میلی‌متر و مختصات ۰۲' ۵۰° تا ۳۰' ۵۰° طول شرقی و ۴۲' ۳۲° تا ۱۱' ۳۳° عرض شمالی در حوزه آبخیز سد زاینده‌رود واقع شده است. این حوضه واقع در استان اصفهان و شامل شهرستان‌های بویین و میاندشت، تیران و کرون، چادگان، خوانسار، فریدن و فریدون‌شهر می‌باشد (شکل ۲) [۱۰].

گردشگری و CES

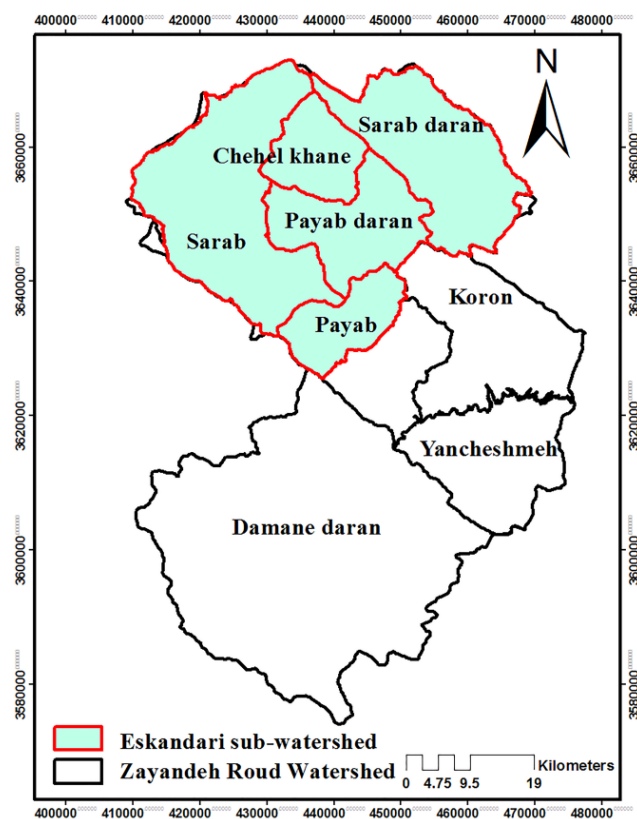
شاخص‌های بسیار کمی برای خدمات فرهنگی وجود دارد که در ارزیابی در مقیاس جهانی با ناحیه‌ای وجود دارد. شاخص‌های

شکل ۲- موقعیت شهرستان‌ها در حوزه آبخیز اسکندری
Fig 2. The location of cities in Eskandari watershed

زیبایی‌شناختی و ضعیف‌ترین تأثیرپذیری به مؤلفه سیستم دانش و ارزش‌های آموزشی تعلق دارد. و اندرسون و همکاران [۲] به تبیین رابطه یکی از مؤلفه‌های خدمات فرهنگی بوم‌سازگان، یعنی حس مکان با رضایت گردشگران و بازدید مجدد آنان در مصر پرداخته‌اند. در این پژوهش، ابتدا وابستگی به مکان تشریح و سپس تأثیرات آن اندازه‌گیری شده است. در نهایت این پژوهش به این نتیجه رسیده است که با راهبردهای بازاریابی مقصد و با در نظر گرفتن ابعاد مختلف حس مکان می‌توان بازدید مجدد گردشگران را تضمین کرد. وانگ و همکاران [۵۰] با در نظر گرفتن نقش ارزش‌های زیباشناختی به عنوان یکی از ابعاد خدمات فرهنگی بوم‌سازگان در توسعه گردشگری پایدار در پارک ملی ژانگیانجی در چین، به گردشگری پایدار از دیدگاه بهبود و حفاظت از ارزش‌های زیباشناختی نگاه می‌کنند. در نهایت نیز با مشخص کردن اهمیت ارزش‌های زیباشناختی در مکان، پیشنهادهایی مرتبط با حفاظت و بهبود ارزش‌های زیباشناختی ارائه می‌دهند.

کورجالا [۲۲] به بررسی یکی از ابعاد خدمات فرهنگی بوم‌سازگان یعنی تنوع فرهنگی پرداخته و به دنبال مشخص کردن راه‌های کارآمد برای بهبود تنوع فرهنگی در مقصد است؛ زیرا تنوع فرهنگی عامل مهمی در کسب و کارهای گردشگری و مهمان‌نوازی محسوب

شکل ۱- موقعیت زیرحوضه آبخیز اسکندری در حوزه آبخیز زاینده‌رود

Fig 1. The location of Eskandari sub watershed in Zayandeh Roud watershed

اصلی در هر دو مقیاس جهانی و ناحیه‌ای گردشگری است. صنعت گردشگری یکی از بزرگ‌ترین و روبه رشدترین صنایع جهان است [۲۶].

بر اساس تعریف سازمان جهانی گردشگری، گردشگری پدیده‌ای اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی است که با جابه‌جایی مردم به مکانی خارج از محل زندگی‌شان ارتباط دارد [۴۲]. گردشگری در واقع یک رویداد بزرگ اجتماعی و فرهنگی است [۴۵] که می‌تواند تأثیرات متفاوتی مانند تغییر در ارزش‌ها، رفتار افراد، روابط زندگی جمعی، سبک زندگی، سطوح امنیت و رفتار اخلاقی، جشن‌های سنتی و سازمان‌دهی در جوامع را به دنبال داشته باشد [۱۴]. این تأثیرات، مثبت و در راستای افزایش غرور در جامعه میزبان است [۱۴]. پژوهش‌ها نشان می‌دهد، ارتباط و تعامل میان افراد با زمینه‌های فرهنگی متفاوت می‌تواند بر فرهنگ آن‌ها تأثیر بگذارد. بنابراین، گردشگری می‌تواند با تغییر دادن فرهنگ، در نهایت میزان دریافت CES را تغییر دهد [۸]. البته باید خاطر نشان کرد که این موضوع با سیستم ارزشی هر فرد ارتباطی نزدیک دارد؛ زیرا این خدمات محصول درک مستقیم افراد از محیط است [۱۱]. با مشخص شدن اهمیت فرهنگ در دریافت خدمات فرهنگی بوم‌سازگان از محیط، محافظت از فرهنگ ضرورت می‌یابد و از آنجا که میان فرهنگ و گردشگری رابطه سودمند متقابلی وجود دارد، می‌توان محافظت از فرهنگ و توسعه آن را تضمین کرد [۳۷]. زیرا گردشگری با افزایش آگاهی و افتخار به تمدن و تاریخ می‌تواند به محافظت و توسعه فرهنگ جوامع کمک کند و نقش مهمی در غنی‌سازی فرهنگی داشته باشد [۲]. بر این اساس، در پژوهش حاضر ارزیابی اثر گردشگری بر شاخص‌های CES در حوزه آبخیز اسکندری از دیدگاه گردشگران نسبت به قبل از فعالیت‌های گردشگری بررسی شد.

- مؤلفه‌های خدمات فرهنگی

تاکنون در ایران معیارها و شاخص‌های مدونی که امکان ارزیابی و ارزش‌گذاری خدمات فرهنگی آبخیز را بر اساس آبخیز ویژه ایران فراهم آورد، تعریف نشده است [۳۳]. لذا، انتخاب مؤلفه‌ها و شاخص‌ها بر اساس منابع موجود [۴۳، ۲۵، ۴۳، ۵، ۴۳، ۲۰، ۲۱، ۴۱] صورت پذیرفت. در ادامه، به بررسی مؤلفه‌های مورد نظر در پژوهش حاضر پرداخته می‌شود.

- حس مکان و الهامات

حس مکان مفهومی گسترده است [۳۵]. مکان‌ها انتزاعی و مفهومی نیستند، بلکه به فعالیت ساکنان‌شان وابسته هستند و به طور مستقیم با زندگی و احساساتی که در آن‌ها رخ می‌دهد، تجربه می‌شوند؛ بنابراین تنها با حضور در مکان می‌توان آن‌ها را به درستی درک کرد. این حس با تجربه شخصی هر فرد و به صورتی متفاوت به دست می‌آید؛ به گونه‌ای که ابتدا یک مکان با توجه به میزان اهمیت آن برای افراد قابل درک می‌شود، سپس با تفسیر تجربه از مکان معنادار

می‌شود و در آخر حس مکان شکل می‌گیرد [۲۸]. در واقع حس مکان به‌عنوان مجموعه‌ای از معانی، اعتقادات، نمادها، ارزش‌ها و احساسات در ارتباط با مکانی خاص در نظر گرفته و به‌طور مستمر از سوی افراد بازسازی می‌شود. باید توجه داشت که فرهنگ، مذهب و تاریخچه زندگی افراد در چگونگی شکل‌گیری این حس مؤثر است [۱].

- ارزش‌های زیبایی‌شناختی و معنوی

زیبایی‌شناختی معانی مختلفی دارد که برگرفته از تجارب حسی متفاوت در ارتباط با مفاهیمی مانند فرم، بیان، نمادگرایی، تصویر و احساسات است [۳۶]. بر اساس مطالعات زیبایی‌شناختی می‌توان اذعان داشت که حواس، دانش و تجربه در سیستم عصبی انسان مطلوبیت را مشخص می‌کنند. در واقع اطلاعات برآمده از حواس در مغز تعبیر می‌شود و احساسات، تجربه و هنر را مدیریت می‌کند [۵۲]. در نهایت می‌توان گفت انسان مزایایی از زیبایی به دست می‌آورد که این مزایا، ارزش‌های زندگی از قبیل شادی، آرامش و الهام‌بخشی و کیفیت زندگی را ارتقاء می‌بخشد [۶].

- سیستم دانش و ارزش‌های آموزشی

درک انسان از محیط به اطلاعاتی وابسته است که از طریق حواس دریافت می‌کند و دانش امکان تفسیر آن‌ها را فراهم می‌کند. عملکرد و رفتار انسان در گرو دانشی است که با تمرین، یادگیری و تجربه و هم‌چنین گیرنده حسی و سیستم بدنی به دست می‌آید [۱۵]. دانش به‌طور معمول به باوری که تصحیح شده است اشاره می‌کند [۴۴]. امروزه می‌توان اذعان داشت که سیستم دانش خط مقدم مفهوم شهروند شدن و آبخیز‌نشین شدن است. زیرا جوامع باید بدانند در رابطه با طبیعت چگونه رفتار کنند تا ضمن منافع که از محیط زیست به دست می‌آورند، خسارتی به آن وارد نکنند.

- تعداد افراد بازدیدکننده

برای ارزیابی خدمات فرهنگی بوم‌سازگان در حوزه آبخیز اسکندری، علاوه بر اثر گردشگری بر شاخص‌های CES، از تعداد افراد بازدیدکننده از مناطق گردشگری طبیعی نیز استفاده شد. با توجه تنوع مناطق گردشگری طبیعی در حوزه آبخیز اسکندری، مناطق مطرح حوضه انتخاب و مورد بررسی قرار گرفت (جدول ۱).

- روش انجام پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی و توصیفی-تحلیلی است که داده‌های آن به روش‌های کتابخانه‌ای، مشاهده و مطالعات میدانی شامل پرسشنامه و مصاحبه چهره به چهره جمع‌آوری شده است. بر این اساس، پس از بررسی جاذبه‌های گردشگری محدوده مورد مطالعه (جدول ۱)، به منظور ارزیابی اثر گردشگری بر CES، شاخص‌هایی در قالب پرسشنامه طراحی شد [۲۰]. محورهای پرسش‌ها بر مبنای

Table 1. Natural tourism attractions in the study area

نام جاذبه (Name of attraction)	شهرستان (County)
پیست اسکی افوس، پل تاریخی و آبشار نوغان، سد و سرچشمه افوس، غار افوس، نفرجگاه دره حوض، دشت لاله‌های واژگون در روستای ماهورستان، چشمه سراب افوس، روستای زرنه	بویین و میاندشت (Boein and Miandash)
سد خاکی خمیران، آبشار کرد علیا، دالانکوه، چشمه مرغاب، پناهگاه حیات وحش قمیشلو	تیران و کرون (Tiran and Koron)
دهکده توریستی زاینده رود، روستای انالوجه	چادگان (Chadgan)
دشت لاله‌های واژگون گلستان کوه، پارک جنگلی سرچشمه، غار دامنه، غار هیکل	خوانسار (Khansar)
روستای دره‌بید، روستای موغان، سد و سرچشمه آغچه	فریدن (Fereidan)
پیست اسکی، دشت لاله‌های واژگون چشمه لنگان، قله شاهان کوه (بام استان اصفهان)، غار گوگان، آبشار دورک، آبشارپشندگان، آبشار پونه‌زار، آبشار طرزه، چشمه لنگان، چشمه بابا احمد، چشمه سراب	فریدون‌شهر (Fereidon Shahr)

که تأثیرات نامبرده در مؤلفه ارزش‌های زیبایی‌شناختی و معنوی نمود ملموس‌تری داشته است. در این میان، شاخص افزایش کیفیت و زیبایی منطقه اثر گذاری چشمگیری داشته است. همچنین، مؤلفه‌های حس مکان و الهامات و سیستم دانش و ارزش‌های آموزشی اولویت‌های بعدی را به خود اختصاص داده‌اند. شایان ذکر است، نقش شهرهای فریدون‌شهر، چادگان و خوانسار در ارائه خدمات فرهنگی کاملاً واضح و پر اهمیت می‌باشد (جدول ۴).

- حس مکان و الهامات:

برای سنجش این مؤلفه از پنج شاخص شامل تشدید علاقه گردشگران، افزایش ارزش منطقه، احساسات گردشگران، بازدید بیشتر گردشگران و حس مسئولیت بیشتر گردشگران استفاده و نتایج حاصل از ارزیابی نگرش گردشگران نسبت به اثر فعالیت‌های گردشگری بر شاخص‌های مذکور بر اساس طیف لیکرت در شکل ۳ ارائه شده است. در این میان، توزیع فراوانی نظرات گردشگران در خصوص شاخص بازدید بیشتر گردشگران در اثر فعالیت‌های گردشگری دارای بیشترین میانگین (۲۸/۳۰) می‌باشد. همچنین، شاخص‌های تشدید علاقه گردشگران، افزایش ارزش منطقه، احساسات گردشگران و حس مسئولیت اجتماعی گردشگران اولویت‌های بعدی را در خصوص اثر فعالیت‌های گردشگری بر شاخص‌های CES به خود اختصاص دادند. لازم به ذکر است، نتایج حاصل از آزمون معناداری دلالت بر اثر معنی‌دار شاخص‌های حس مکان و الهامات را در سطح پنج درصد (0.05) نشان می‌دهد (جدول ۵). نتایج حاصل با یافته‌های حاتمی‌نژاد و همکاران [۱۳] و کریمی و شیخ [۱۹] قابل تطبیق است.

- ارزش‌های زیبایی‌شناختی

برای سنجش این مؤلفه از پنج شاخص شامل تنوع فضایی منطقه،

طیف لیکرت^۱، پاسخ‌هایی از خیلی کم (۱) تا خیلی زیاد (۵) داشت [۲۰]. در ادامه، روایی پرسشنامه‌ها توسط متخصصین خبره مورد تأیید قرار گرفت. برای تعیین پایایی شاخص‌های مورد بررسی از آلفای کرونباخ استفاده شد. میزان آلفای کرونباخ برای شاخص‌های حس مکان، ارزش‌های زیبایی‌شناختی و معنوی و سیستم دانش و ارزش‌های آموزشی به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۹۳ و ۰/۸۸ به دست آمد. سپس با پیمایش در منطقه در ارتباط با سؤالات پژوهش، نسبت به تکمیل پرسشنامه‌ها توسط گردشگران که به‌طور تصادفی انتخاب شدند، اقدام شد. در نهایت، تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده و مقایسه آماری با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای^۲ در نرم‌افزار SPSS انجام شد.

نتایج و بحث

داده‌های توصیفی تکمیل پرسشنامه‌ها در حوزه آبخیز اسکندری در جدول ۲ ارائه شده است. با توجه به جدول ۲، از مجموع ۱۸۰ پاسخگوی مورد مطالعه، ۶۷٪ درصد آقا و ۳۳٪ درصد خانم می‌باشند. افراد با سن ۵۰-۳۰ سال و سطح تحصیلات دانشگاهی، بیش‌ترین تعداد پاسخگویان را تشکیل می‌دهند.

- نتایج اثر گردشگری بر مؤلفه‌های CES

نتایج داده‌های توصیفی تکمیل پرسشنامه‌ها در خصوص اثر فعالیت‌های گردشگری بر مؤلفه‌های CES، در جدول ۳ ارائه شده است. بررسی‌های مطالعات میدانی نشان می‌دهد در بیشتر مکان‌های گردشگری واقع در شهرهای حوزه آبخیز اسکندری، تأثیر فعالیت‌های گردشگری بر بهبود خدمات فرهنگی برای گردشگران این فضا قابل درک و محسوس است. همچنین می‌توان اذعان داشت

1. Likert
2. One Sample T-Test

اصلاح عیوب و نقوص فضاهای منطقه، افزایش کیفیت و زیبایی منطقه، افزایش هویت کالبدی منطقه و نظم ظاهری فضای منطقه استفاده و نتایج حاصل از ارزیابی نگرش گردشگران نسبت به اثر فعالیت‌های گردشگری بر شاخص‌های مذکور بر اساس طیف لیکرت در شکل ۴ ارائه شده است. در این میان، توزیع فراوانی نظرات گردشگران در خصوص شاخص افزایش کیفیت و زیبایی منطقه در اثر فعالیت‌های گردشگری دارای بیشترین میانگین (۳۰/۰۰) می‌باشد. به عبارت دیگر، مهمترین نقش فعالیت‌های گردشگری در خصوص مؤلفه ارزش‌های زیبایی‌شناختی؛ بهبود کیفیت و زیبایی منطقه است. همچنین نتایج حاصل از آزمون معناداری، اثر معنی‌دار شاخص‌های این مؤلفه را در سطح پنج درصد (0.008) نشان می‌دهد (جدول ۵). این یافته با نتایج حاصل توسط حاتمی‌نژاد و همکاران [۱۳]، لودریتز و همکاران [۱۳] و کریمی و شیخ [۱۹] مطابقت دارد.

سیستم دانش و ارزش‌های آموزشی

برای سنجش این مؤلفه از پنج شاخص شامل احترام بیشتر به قوانین اجتماعی، افزایش مسئولیت‌پذیری و جرئت ابراز اندیشه، رعایت بیشتر حقوق دیگران، پایبندی گردشگران به تقویت صلح و قوانین حقوق بشر و ارتقای دانش گردشگران در طرز استفاده از منابع طبیعی استفاده و نتایج حاصل از ارزیابی نگرش گردشگران نسبت به اثر فعالیت‌های گردشگری بر شاخص‌های مذکور بر اساس طیف لیکرت در شکل ۵ ارائه شده است. بیشترین تأثیر فعالیت‌های گردشگری بر روی شاخص رعایت بیشتر حقوق دیگران با میانگین ۲۳/۵۰ می‌باشد. ضمن اینکه، نتایج حاصل از آزمون معناداری دلالت بر اثر معنی‌دار شاخص‌های دانش و ارزش‌های آموزشی را در سطح پنج درصد (0.001) نشان می‌دهد (جدول ۵). نتایج حاصل توسط کریمی و شیخ [۱۹] با یافته حاضر قابل تطبیق است.

نتایج تعداد افراد بازدیدکننده از مناطق گردشگری

طبق آمار دریافت شده از اداره میراث فرهنگی و گردشگری، بررسی‌های میدانی، صحبت با اهالی منطقه و کارشناسان، تعداد ۲۰۰-۵۰۰ نفر ماهانه در شهرستان‌های بویین و میاندشت، تیران و کرون و چادگان به بازدید و گردش می‌پردازند. در صورتی که، تعداد افراد بازدیدکننده از مناطق گردشگری در شهرستان‌های فریدون‌شهر، فریدون و خوانسار بالای ۵۰۰ نفر است. لازم به ذکر است، تعداد افراد بازدیدکننده در روزهای تعطیل هفته در شهرستان‌های فریدون‌شهر (به دلیل پیست اسکی) و خوانسار (به دلیل پارک جنگلی) به تعداد ۲۰۰۰ نفر روزانه می‌رسد. بازدیدکنندگان وجود امکانات رفاهی و بهبود وضعیت مناطق گردشگری مذکور را نسبت به سایر مناطق و در گذشته اذعان داشتند. در ادامه، برای محاسبه شاخص تعداد افراد بازدیدکننده، از آمار تعداد میانگین بازدیدکننده از مناطق گردشگری استان طبق جدول ۵ استفاده شد. در واقع، برای بیان شاخص گردشگری بدون بعد، دامنه صفر تا یک به چهار طبقه با دامنه یکسان طبقه‌بندی شد. بر اساس نتایج، شاخص تعداد افراد

بازدیدکننده بدون بعد در طبقه خوب (۰/۷۵-۰/۵۰) با مقدار ۰/۷۸ به دست آمد. این عدد، بیان‌کننده اثر مثبت فعالیت‌های گردشگری بر شاخص‌های CES در سطح منطقه مورد مطالعه است.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثر گردشگری بر شاخص‌های CES در حوزه آبخیز اسکندری برنامه‌ریزی شده است. بدین منظور، شاخص‌هایی در قالب پرسشنامه طراحی شد و محورهای پرسش‌ها بر مبنای طیف لیکرت، پاسخ‌هایی از خیلی کم (۱) تا خیلی زیاد (۵) داشت. نتایج نشان داد تأثیر فعالیت‌های گردشگری بر مؤلفه‌های CES یکسان نیست و بیشترین اثر آن بر شاخص‌های ارزش‌های زیبایی‌شناختی و معنوی، حس مکان و الهامات و سیستم دانش و ارزش‌های آموزشی می‌باشد. همچنین بر اساس دیدگاه گردشگران، بیشترین تأثیر فعالیت‌های گردشگری به ترتیب مربوط به شاخص افزایش کیفیت و زیبایی منطقه، بازدید بیشتر گردشگران و رعایت بیشتر حقوق دیگران می‌باشد. ضمن اینکه، تعداد افراد بازدیدکننده از مناطق گردشگری پس از فعالیت‌های گردشگری مثبت ارزیابی شده است. در این راستا، شهرستان‌های فریدون‌شهر، خوانسار، چادگان، فریدن، بویین و میاندشت و تیران و کرون به ترتیب بیشترین گردشگران را به خود اختصاص داده‌اند.

در مجموع، گردشگری در این منطقه سبب شده است مردم علاقه بیشتری به مناطق گردشگری طبیعی پیدا کنند؛ به طوری که همه تصورات، احساسات و اشتیاق آن‌ها برای بازدید از منطقه متأثر از فعالیت‌های گردشگری است. ضمن اینکه، علاوه بر جذب و اشتیاق گردشگران غیر بومی از منطقه؛ ارتباط میان گردشگران بومی با مناطق گردشگری محدوده مورد مطالعه سبب شده است که احساساتی مانند وابستگی به مکان، دل بستگی به محیط و رضایت را داشته باشند و مناطق گردشگری شهر خود را به سایر شهرها و استان‌های همجوار ترجیح دهند. همچنین، تغییرات ارزش‌های زیبایی‌شناختی در این منطقه نیز از گردشگری تأثیر پذیرفته است؛ به طوری که گردشگری بر زیبایی و بهبود کیفیت منطقه، فضای ظاهری و عیوب منطقه تأثیر فراوانی داشته است.

در نهایت، براساس یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان گفت تغییرات سیستم دانش و ارزش‌های آموزشی این منطقه نیز از گردشگری متأثر شده است. در این راستا، بیشترین تأثیر مربوط به احترام و رعایت حقوق دیگران می‌باشد.

از آنجا که تأثیرات نامبرده از سطح ایده‌آل فاصله دارد، موارد زیر برای تقویت اثرگذاری پیشنهاد می‌شود:

✓ ارتقای آگاهی گردشگران درباره فرهنگ مردم بومی با تهیه و توزیع بروشورهای آموزشی- ترویجی؛

✓ فرهنگسازی از ظرفیت توریسم و اکوتوریسم با استفاده از رسانه‌های جمعی؛

✓ افزایش امکانات تفریحی و خدمات گردشگری؛

برنامه‌ریزی توسعه توریسم و اکوتوریسم با توجه به پتانسیل‌های منطقه به‌همراه ایجاد زیرساخت؛
 پتانسیل‌های منطقه به‌همراه ایجاد زیرساخت؛
 بهبود وضعیت پوشش گیاهی منطقه از طریق اجرای برنامه مدیریت جامع آبخیز.

جدول ۲- بررسی توصیفی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی گردشگران در حوزه آبخیز اسکندری

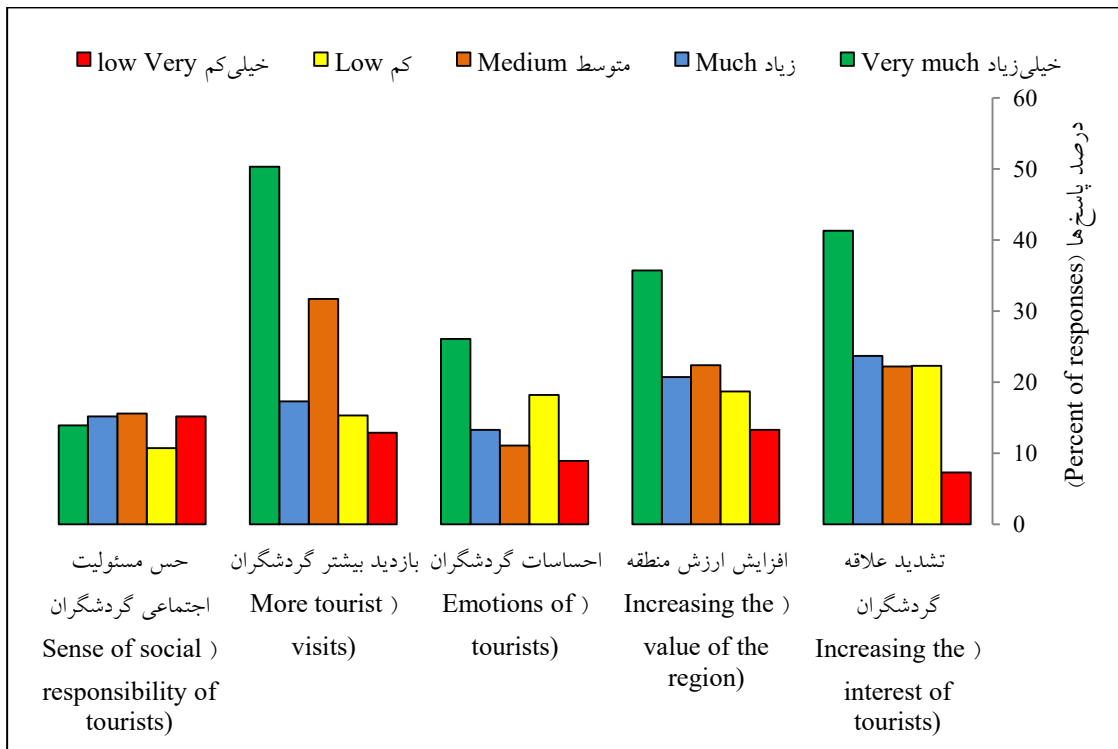
Table 2. Descriptive investigation of the demographic characteristics of tourists in the Eskandari watershed

درصد (Percent)	فراوانی (Frequency)	ویژگی (Characteristic)
46.7	84	آقا (Male)
53.3	96	خانم (Female)
23.9	43	تا ۳۰ سال (30 years)
52.2	94	۳۰-۵۰ سال (30-50 years)
23.9	43	بالای ۵۰ سال (>50)
17.2	31	بی‌سواد (Uneducated)
17.8	32	تا مقطع دیپلم (Diploma level)
65.00	117	دانشگاهی (University)

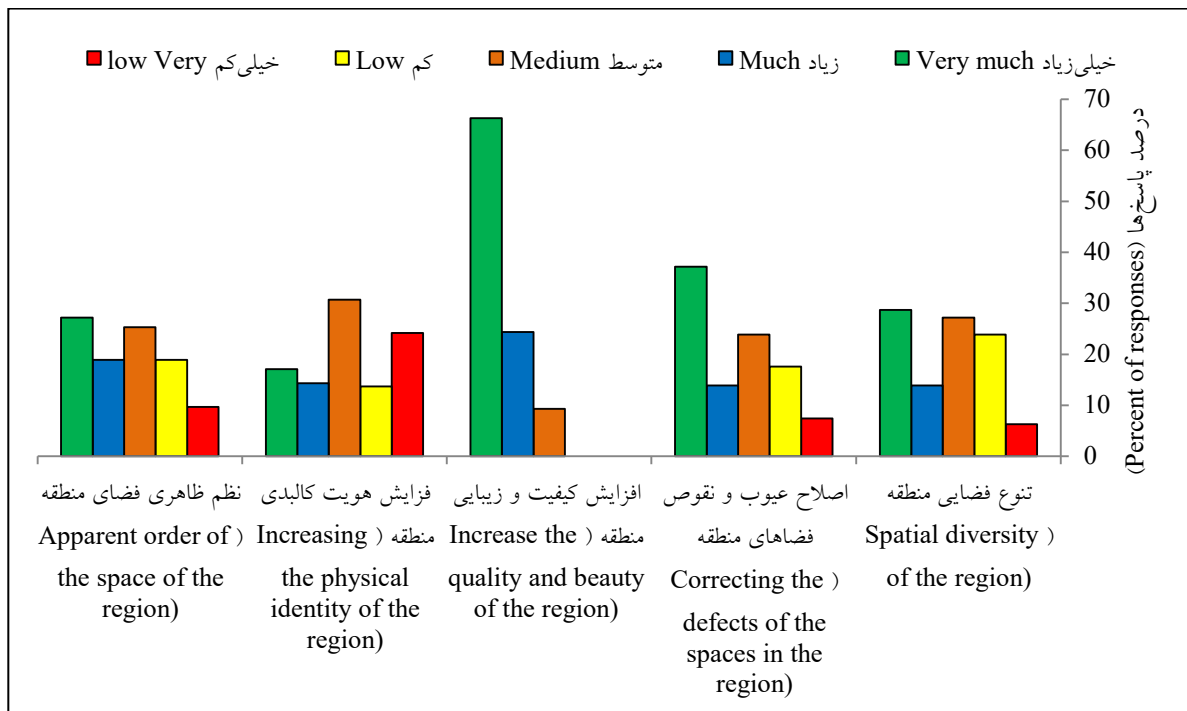
جدول ۳- بررسی توصیفی نتایج اثر گردشگری بر شاخص‌های CES (درصد) حوزه آبخیز اسکندری

Table 3. Descriptive investigation the results of the tourism effect on the CES indicators (percent) of the Eskandari watershed

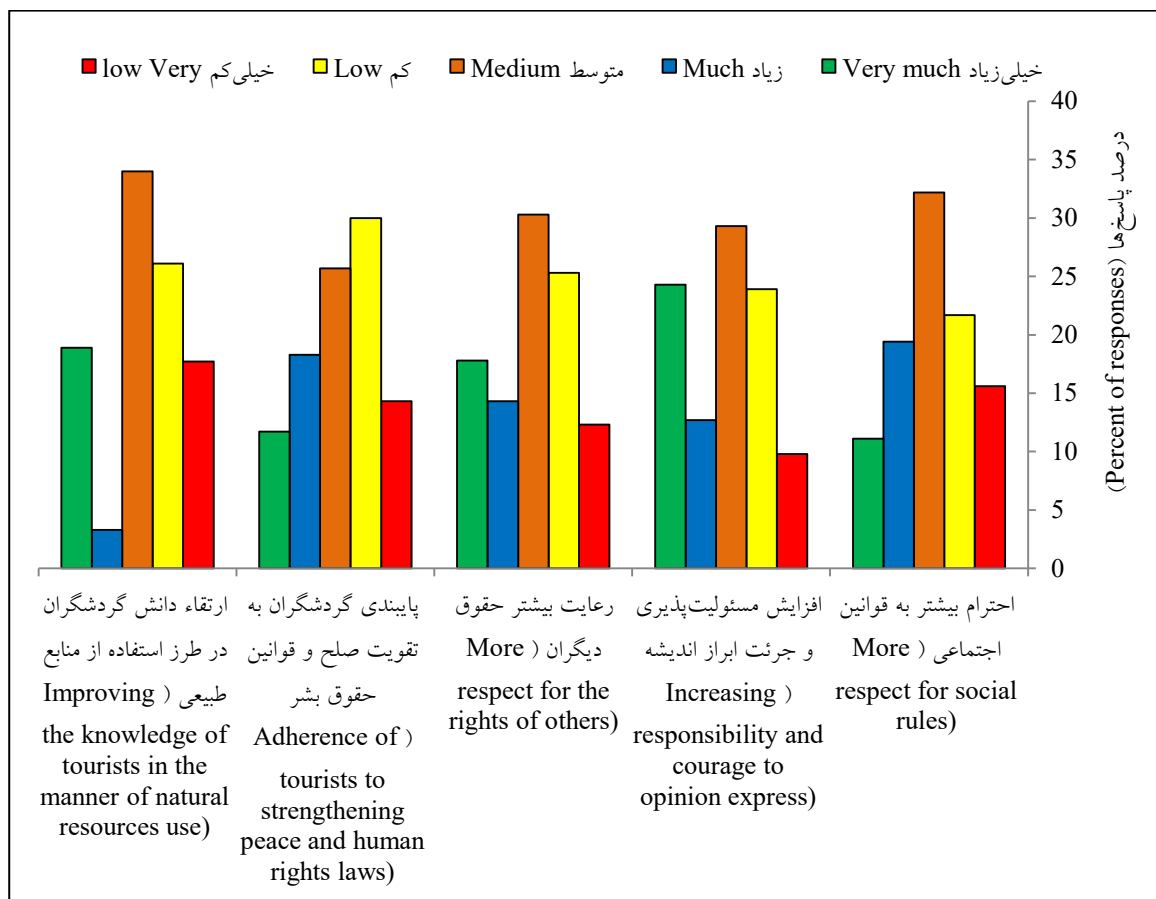
مؤلفه‌ها (Components)	شهرستان (County)	خیلی زیاد (Very much)	زیاد (Much)	متوسط (Medium)	کم (Low)	خیلی کم (low Very)
حس مکان و الهامات (Sense of place and inspirations)	بویین و میاندشت (Boein, and Miandasht)	39.3	13.3	28	12.7	6.7
	تیران و کرون (Tiran and Koron)	10.3	6.7	16.4	40.3	26.3
	چادگان (Chadgan)	48.3	28.7	11	9.3	2.7
	خوانسار (Khansar)	34	15.3	36	6.7	8
	فریدن (Fereidan)	17.3	14.7	20	25.3	22.7
ارزش‌های زیبایی‌شناختی (Aesthetic values)	فریدون‌شهر (Fereidon shahr)	51.3	29.7	9	7.3	2.7
	میانگین (Mean)	33.42	18.07	20.07	16.93	11.52
	بویین و میاندشت (Boein, and Miandasht)	21.3	20.7	27.3	16.7	14
	تیران و کرون (Tiran and Koron)	19.3	6	30.7	20.7	23.3
	چادگان (Chadgan)	47.4	25.3	15.3	12	0
سیستم دانش و ارزش‌های آموزشی (Knowledge) system and educational values	خوانسار (Khansar)	36.7	18.6	26	10.7	8
	فریدن (Fereidan)	34.7	17.3	22	19.3	6.7
	فریدون‌شهر (Fereidon shahr)	50.7	14.3	17.4	10.3	7.3
	میانگین (Mean)	35.02	17.03	23.12	14.95	9.88
	بویین و میاندشت (Boein, and Miandasht)	10.3	16	34.4	23.3	16
سیستم دانش و ارزش‌های آموزشی (Knowledge) system and educational values	تیران و کرون (Tiran and Koron)	8.7	13.6	46.8	25.7	5.2
	چادگان (Chadgan)	18.7	20	10.7	33.9	16.7
	خوانسار (Khansar)	11.2	8.7	14.7	40.7	24.7
	فریدن (Fereidan)	10.7	11.3	48.7	14	15.3
	فریدون‌شهر (Fereidon shahr)	42.2	9	27.6	15.3	5.9
میانگین (Mean)	16.97	13.10	30.48	25.48	13.97	

شکل ۳- توزیع فراوانی دیدگاه گردشگران در خصوص اثر فعالیت‌های گردشگری بر شاخص‌های حس مکان و الهامات
 Fig 3. Frequency distribution of tourists' point of view regarding the effect of tourism activities on sense of place and inspiration indicators

شکل ۴- توزیع فراوانی دیدگاه گردشگران در خصوص اثر فعالیت‌های گردشگری بر شاخص‌های ارزش‌های زیبایی‌شناختی
 Fig 4. Frequency distribution of tourists' point of view regarding the effect of tourism activities on aesthetic values indicators

شکل ۵- توزیع فراوانی دیدگاه گردشگران در خصوص اثر فعالیت‌های گردشگری بر شاخص‌های سیستم دانش و ارزش‌های آموزشی
 Fig 5. Frequency distribution of tourists' point of view regarding the effect of tourism activities on knowledge system and educational values indicators

جدول ۴- طبقات تعداد بازدیدکننده از مناطق گردشگری طبیعی و دامنه عددی شاخص بدون بعد

Table 4. Classes of the number of visitors from natural tourism areas and the numerical range of the dimensionless indicator

>500	200-500	100-200	100>	تعداد بازدیدکننده در ماه (Number of visitors per month)
0.75-1	0.5-0.75	0.25-0.5	0-0.025	شاخص بدون بعد (Dimensionless indicator)
-	0.77	-	-	بوین و میاندشت (Boein, and Miandasht)
-	0.59	-	-	تیران و کرون (Tiran and Koron)
-	0.65	-	-	چادگان (Chadgan)
0.9	-	-	-	خوانسار (Khansar)
0.82	-	-	-	فریدن (Fereidan)
1	-	-	-	فریدون‌شهر (Fereidon shahr)
0.78				میانگین (Mean)

جدول ۵- مقایسه میانگین مؤلفه‌های CES در حوزه آبخیز اسکندری (بر اساس نتایج آزمون T در سطح ۰.۰۵٪)

Table 5. Comparison of mean CES components of the Eskandari watershed (based on T-test results at the level of 5%)

انحراف معیار (Std. Deviation)	اختلاف سطح معناداری 0.95% Confidence Interval of the (Difference)		اختلاف میانگین Mean) (difference)	سطح معناداری sig.(2-tailed)	درجه آزادی (df)	t	مؤلفه‌ها (Components)
	حد بالا (Upper)	حد پایین (Lower)					
	1.32	3.36					
1.16	2.94	2.56	2.24	0.008	179	2.65	ارزش‌های زیبایی‌شناختی (Aesthetic values)
1.24	3.20	2.87	2.40	0.001	179	3.92	سیستم دانش و ارزش‌های آموزشی Knowledge system) and educational (values)

Development, Supervisor: Vesa-Matti Loiske, Sodertorns Hogskola University.

3. Asadolahi, Z. Salman Mahini, A. Mirkarimi, S.H. and Azimi, M. 2017. Assessing the inventory of information resources in Iran for the mapping of ecosystem services in line with spatial planning and land management. Journal of protection and utilization of natural resources 7 (1): 109-123. (In Persian)

4. Borland, H. Ambrosini, V. Lindgreen, A. and Vanhamme, J. 2016. Building theory at the intersection of ecological sustainability and strategic management. Journal of Bus Ethics 135(2):293-307.

5. Brown, G. Montag, J.M. and Lyon, K. 2012. Public participation GIS: A method for identifying ecosystem services. Soc Nat Resour 25 (7): 633-651.

6. Cooper, N. Brady, E. Steen, H. and Bryce, R. 2016. Aesthetic and spiritual values of ecosystems: recognising the ontological and axiological plurality of cultural ecosystem 'services'. Ecosystem Services 21: 218-229.

7. Corvalán, C. Hales, S. McMichael, A.J. Butler, C. McMichael, A. 2005. Millennium Ecosystem Assessment (Program). Ecosystems and human well-being: Health synthesis.

8. Dickinson, D.C. and Hobbs, R.J. 2017. Cultural Ecosystem Services: Characteristics, Challenges and Lessons for Urban Green Space Research. Journal of Ecosystem Services 25: 179-194.

9. Dou, Y. Zhen, L. Yu, X. Bakker, M. Carsjens, G. and Xue, Zh. 2019. Assessing the influences of ecological restoration on perceptions of cultural ecosystem services by residents of agricultural landscapes of western China. Science of the Total

سپاسگزاری

نویسندگان از کارشناسان اداره کل منابع طبیعی استان اصفهان برای ارائه اطلاعات و هم‌چنین جوامع محلی منطقه مورد مطالعه و گردشگران در راستای تکمیل پرسشنامه‌ها تشکر می‌کنند.

تضاد منافع نویسندگان

نویسندگان این مقاله اعلام می‌دارند که هیچ‌گونه تضاد منافی در خصوص نگارش و انتشار مطالب و نتایج این پژوهش ندارند.

دسترسی به داده‌ها

همه اطلاعات و نتایج در متن مقاله ارائه شده است.

مشارکت نویسندگان

زینب کریمی: مفهوم‌سازی، انجام تحلیل‌های آماری، نگارش نسخه اولیه مقاله، مواد و روش‌ها، جمع‌آوری داده علی‌طالبی: مفهوم‌سازی، مشاوره، بازبینی متن مقاله، جمع‌آوری داده

منابع مورد استفاده

1. Anacio, D.B. Hilvano, N.F. Burisa, L.S. Pine, Ch. Nelson, G.L.M. and Ancog, R.C. 2016. Dwelling Structures in a Flood-Prone Area in the Philippines: Sense of Place and Its Functions for Mitigating Flood Experiences, in Ternational. Journal of Disaster Risk Reduction 15: 108-115.

2. Anstrand, M. 2006. Community-Based Tourism and Socio-Culture Aspects Relating to Tourism -A Case Study of a Swedish Student Excursion to Babati (Tanzania), Environment and

22. Korjala, V., 2012, Cultural Diversity in Hospitality Management-How to Improve Cultural Diversity Workforce, Supervisor: Susanna Saari, Hospitality Management, Turku University of Applied Sciences.
23. Lagbas, A.J. 2019. Social valuation of regulating and cultural ecosystem services of Arroceros Forest Park: A man-made forest in the city of Manila, Philippines. *Journal of Urban Management* 8 (1): 159-177.
24. La Rosa, D. Spyra, M. and Inostroza, L. 2016. Indicators of Cultural Ecosystem Services for urban planning: A review. *Journal of Ecological Indicators* 61: 89-74.
25. Luederitz, Ch. Brink, E. Gralla, F. Hermelingmeier, V. Meyer, M. Niven, L. Panzer, L. Partelow, S. Rau, A. Sasaki, R. Abson, D.A. Lang, D.J. Wamsler, Ch. and Wehrden, H. 2015. A review of urban ecosystem services: six key challenges for future research. *Journal of Ecosystem Services* 14: 98-112.
26. Mao, N. 2015. the Role of Tourism in Poverty Reduction: A Case Study of Siem Reap-Angkor Region, Supervisors: Prof, Terry Delacy, Philosophy, Doctoral Dissertation, Victoria University, Melbourne, Australia.
27. Mazur, B. 2010. Cultural Diversity in Organisational the Ory and Practice. *Journal of In Tercultural Management* (2): 5-15.
28. Mccunn, L.J. and Gifford, R. 2018. Spatial Navigation and Place Imageability in Sense of Place. *Cities* 74, 208-218.
29. Meyer, C. Schomers, S. Matzdorf, B. Biedermann, C. and Sattler, C. 2016. Civil society actors at the nexus of the ecosystem services concept and agri- environmental policies. *Journal of Land Use Policy* 55:352-6.
30. Millennium Ecosystem Assessment, 2005. Ecosystems and Human Well-being: Synthesis. Island Press, Washington, DC.
31. Milcu, A.I. Hanspach, J. Abson, D. and Fischer, J. 2013. Cultural Ecosystem Services: a Literature Review and Prospects for Future Research. *Journal of Ecology and Society* 18 (3): 565-598.
32. Mooney, A. et al., 2005. Ecosystem and Human Well-Being, Synthesis, A Report of the Millennium Ecosystem Assessment, World Resources in Stitute.
33. Moshari. M. Sepehri. A. Barani. H. and Danehkar. A. 2019. Formulating the Criteria and Indexes for Valuation of Cultural Services of Natural Ecosystems on the Basis of Endemic Characteristics of Iran. *Naqshejahan- Basic studies and New Technologies of Architecture and Planning* 9 (4): 305-312. (In Persian)
34. Nahuelhaul, L. Carmona, A. Laterra, P. Barrena, J. and Aguayo, M. 2014. A Mapping Approach to Assess in tangible Environment 646: 685-695.
10. Effectiveness studies of watershed operation in Zayandehroud dam watershed. Groundwater report, 2021. (In Persian)
11. Gatzweiler, F.W. and Hagedorn, K. 2013. Biodiversity and cultural ecosystem services. *Encyclopedia of Biodiversity* 332-340.
12. Grunwald. A. 2018. Diverging pathways to overcoming the environmental crisis: A critique of eco-modernism from a technology assessment perspective. *Journal of Clean Prod* 197:1854-62.
13. Hataminejad, H. Haraini, M. and Alizadeh, P. 2017. An analysis on the distribution of cultural services in the cities of Qazvin province. *journal of Regional Planning* 8 (30): 76-68. (In Persian)
14. Hillman, P.R. 2016. Tourism and quality of life: perceptions of local in dustry employees in Ubud Bali, Masters th sis, University of Technology Sydney (UTS), Tourism Management, Southern Cross University, Lismore, NSW.
15. Hunt, D.P. 2003. The Concept of Knowledge and How to Measure It. *Journal of in Tellectual Capital* 4 (1): 100-113.
16. Inskip, A. 2015. Tourism planning: an integrated and sustainable approach to tourism planning and development, second edition, translated by Mahmoud Hasanpour and Saeed Daghestani, Mehkame Publishing House, Tehran. (In Persian)
17. Jangi, H. Tavakolinia, J. and Razavian, M.T. 2019. A participatory framework in the concept of landscape aesthetic in Cultural Ecosystem Services. Case Study: District 22 of Tehran. *Geographical urban planning research* 8 (4): 671-693. (In Persian)
18. Kabiri Hendi. M. Mirkarimi. S.H. and Salmanmahiny. A. 2020. Cultural ecosystem services assessment in Golestan Province. *Journal of Environmental Sciences Studies* 5 (2): 2560-2568. (In Persian)
19. Karimi, Z. and Sheikh, V.B. 2019. Evaluation of the attitude stakeholders' of natural resources and environment projects (Case Study: Hablehroud Watershed). *Journal of Watershed Engineering and Management* 11 (2): 477-467. (In Persian)
20. Karimi, Z. Sheikh, V.B. and Sadoddin, A. The effect of Watershed Management Measures on Cultural Services of Ecosystem Case study: Dehchenashk Sub-watershed (Chehl Chai Watershed- Golestan province). *Environmental Research* 12 (24): 103-115. (In Persian)
21. Karimi, Z. and Talebi, A. 2022. Presenting the integrated management model based on ecosystem service indicators in Zayandeh-roud watershed. *Extension and Development of Watershed Management* 10 (37): 57-66. (In Persian)

45. Tangit, T. and Md Hasim, A. and Adanan, A. 2014. Rural tourism at its peak: socio-cultural impacts towards host communities of kinabalu park, sabah (Malaysian-Borneo), SHS Web of Conferences, 12.
46. Tabrizi, N. Zal. M.H. and Jafarpisheh. M. 2020. The role of tourism activities in the development of cultural services of urban ecosystems (Case study: Region 3 of Isfahan). *Geographical Urban Planning Research* 8 (1): 115-136. (In Persion)
47. UK NEA, 2011, Drivers of Change in UK Ecosystems and Ecosystem Services, UK National Ecosystem Assessment, Understanding Natur's Value to Society Technical Report, Cambridge.
48. Van Berkel, D.B. and Verburg, P.H. 2014. Spatial quantification and valuation of cultural ecosystem services in an agricultural landscape. *Journal of Ecological Indicators* 37: 163-714.
49. Vaz, A.S. and Santos, H. 2018. Transplanetary, Perspective of Cultural Ecosystem Services Definitions, Characteristics nnd Challeng s of Cultur l Serveces' Research. *Journal of Ecosystem Services* 29: 168-169.
50. Wang, Y. Xia, Z. and Chen, W. 2008. Aesthetic Values in Sustainable Tourism Development: A Case Study in Zhangjiajie National Park of Wuling Yuan, China. *Journal of China Tourism Research* 4: 205-218.
51. Willcock, S. Camp, B.J. and Peh, K.S. 2017. A Comparison of Cultural Ecosystem Service Survey Methods Within South England. *Journal of Ecosystem Services* 26: 445-450.
52. Xenakis, I. Arnellos, A. and Darzentas, J. 2012. The functional role of emotions in aesthetic judgment. *New Ideas in Psychology* 30 (2): 212-226.
53. Zwierzchowska, I. Hof, A. Loja, L.C. Mueller, Ch. Ponizy, L. Breuste, J. and Mizgajski, A. 2018. Multi-scale assessment of cultural ecosystem services of parks in central european cities. *Urban Forestry and Urban Greening*, 30: 84-97.
- Cultural Ecosystem Services: The Case of Agriculture Heritage in Southern Chile. 41: 90-101.
35. Newell, R. and Canessa, R. 2018. From sense of place to visualization of place: examining people-place relationships for in sight on developing geovisualizations. *Heliyon*. 4 (2): 1-37.
36. Nuttavuthisit, K. 2014. How consumers as aesthetic subjects co-create the aesthetic experience of the retail environment. *Journal of Retailing and Consumer Services* 21 (4): 432-437.
37. OECD. 2009. The impact of culture on tourism, published on the responsibility of the secretary-general of the OECD, ISBN-978-92-64-05648-0.
38. Pleasant, M. M. Gray, S.A. Lepczyk, Ch. Fernandes, A. Hunter, N. and Ford, D. 2014. Managing Cultural Ecosystem Services. *Journal of Ecosystem Services* 8: 141-147.
39. Rall, E. Bieling, C. Zytynska, Sh. and Haase, D. 2017. Exploring city-wide patterns of cultural ecosystem service perceptions and use. *Ecological Indicators* 77: 80-95. [https:// doi.org/ 10.1016/ j.ecolind. 2017.02.001](https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2017.02.001).
40. Rudolf de Groot, P. S. van de Berg, A. and Amelung, B. 2005. Cultural and amenity services. *Ecosystems and Human Well-Being: Current State and Trends: Findings of the Condition and Trends Working Group*, PP. 455-476.
41. Sadeghi, S.H.R. Sadoddin, A. Asdinalivan, A. Hazbavi, Z. Zaregarizi, A. and Moaieri, M.H. 2019. Watershed health and sustainability. (fundamentals, approaches and assessment methods). Publications of Tarbiat Modares University, 228 p. (In Persion)
42. Schander De Almeida, I.C. Charko Ribeiro, H. and Santos, E.D.O. 2016. Domestic Medical Tourism: A New Look on Patients of the Public Health System and the ir Companions, Springer, in ternational Publishing.
43. Sherrouse, B.C. Clement, J.M. and Semmens, D.J. 2011. A GIS application for assessing, mapping, and quantifying the social values of ecosystem services. *Journal of Applied Geography* 31 (2): 748- 760.
44. Stefance, D. 2011. The conceptions of knowledge in educational discourse: some problems. 1: 120-140.

The Effect of Tourism on Cultural Services of Zayandeh roud (Eskandari Watershed)

Zeinab Karimi^{1*} and Ali Talebi²

Received: 20-06-2023 Accepted: 21-09-2023

Abstract

Introduction:

Cultural Ecosystem Services (CES) refers to non-material benefits and non-physical contact of humans with the watershed. Among the indicators of CES are aesthetic and spiritual values, a sense of place and inspiration, and knowledge system and educational values. First, humans understand the environment based on their culture and then receive non-material benefits from the ecosystem. On the other hand, tourism is one of the activities that have an impact on the culture and services of ecosystems. Actually; tourism is an economic, cultural, and social phenomenon that is related to the movement of people to a place outside their place of residence. Tourism can have different effects such as changes in values, people's behavior, communal life relationships, lifestyle, security levels, etc. In this regard; considering this importance, the current research was conducted to assess the effect of tourism activities on the components of CES Eskandari Watershed located upstream of the Zayandeh Roud dam watershed. This watershed is located in Isfahan province and includes the cities of Boein and Miandasht, Tiran-Koron, Chadgan, Khansar, Fereidan, and Fereidon Shahr.

Materials and methods

The current research is of applied and descriptive-analytical type, its data has been collected through library methods, observation, and field studies, including questionnaires and face-to-face interviews. Based on this; after examining the tourism attractions of the study area, to evaluate the effect of tourism on CES, indicators were designed in the form of a questionnaire based on the Likert spectrum. The Likert spectrum includes answers from very little (1) to very much (5). In the following, the validity of the questionnaires was confirmed by expert specialists. Cronbach's alpha was used to determine the reliability of the investigated indicators. Cronbach's alpha for a sense of place, aesthetic and spiritual values, and knowledge system and educational values indicators were obtained as 0.85, 0.93, and 0.88, respectively. Then, by surveying the area, tourists were asked to complete the questionnaires. Finally, the analysis of the collected data and statistical comparison was done using the one-sample t-test in SPSS software. In the next step; to evaluate

1. Corresponding Author and Postdoctoral Researcher of Integrated Watershed Management, Department of Natural Resources and Environmental Engineering, College of Agriculture, Shiraz University, Iran, karimi.modares@gmail.com

2. Professor, Department of Rangeland and Watershed Management, Faculty of Natural Resources and Desert Studies, Yazd University, Iran, talebisf@yazd.ac.ir

CES in Eskandari Watershed, the number of people visiting natural tourism areas was also used. In this regard; first, the number of visitors was calculated, and then to express the dimensionless tourism index, the range from zero to one was classified into four categories with the same range.

Results and discussion

The research results indicate that in total, tourism activities have played an effective role in the CES. Of course, this effect is not the same in different dimensions and the indicators of CES including aesthetic and spiritual values, sense of place and inspiration, and knowledge system and educational values, respectively, have been assigned the first to third priority. In this regard; to measure the sense of place and inspirations, the indicators of tourists' interest intensification, increasing the value of the region, emotions, more visits and more sense of responsibility of tourists were used. The aesthetic values include spatial diversity, correcting the defects and defects of the spaces, increasing the quality and beauty, increasing the physical identity and the apparent order of the space of the region. In addition; the indicators of more respect for social laws, increase in responsibility and courage to express thoughts, more respect for the rights of others, adherence of tourists to the promotion of peace and human rights laws, and improving the knowledge of tourists on how to use natural resources are related to the component of the knowledge system and educational values. Also, the results of the significance test indicated the significant effect of tourism activities on CES components ($P=0.05$). In addition, the number of people visiting tourist areas after tourism activities has been evaluated positively. In this regard, the cities of Fereidon shahr, Khansar, Chadgan, Fereidan, Boein and Miandasht, and Tiran and Koron respectively, have received the most tourists.

Conclusion

In total; the greatest impact of tourism activities on the indicators of increasing the quality and beauty of the region (30.00), more visits by tourists as a result of tourism activities (28.30), and more respect for the rights of others with an average of 23.50. In addition, the number of people visiting tourist areas after tourism activities has been evaluated positively. Actually; tourism activities in this area have caused people to get more connected to natural tourism areas, so that all their imaginations, feelings, and enthusiasm to visit the area are affected by tourism activities. However; since the mentioned effects are far from the ideal level, to influence the tourism activities in the region, it is suggested to strengthen the supervisory and executive mechanisms and planning according to the potentials of the region along with the creation of infrastructure for tourism and ecotourism.

Keywords: Aesthetic values, Ecotourism, Knowledge and educational values, Sense of place

Acknowledgements

The authors thank the experts of the General Department of Natural Resources of Isfahan province for

providing information, as well as the local communities of the study area and tourists for completing the questionnaires.

Conflict of interest of authors

The authors of this article declare that they have no conflict of interest regarding the writing and publication of the contents and results of this research.

Data access

All information and results is presented in the text of the article.

Authors' Contributions

Zeinab Karimi: Conceptualization, statistical analysis, writing the first draft of the manuscript, Material and methods, Data collection

Ali Talebi: Conceptualization, consultation, revision of the manuscript text, Data collection